

Haapajärvi 2018

Tiitonrannan kyläleiskaavan arkeologinen inventointi

Maisema Haapajärvelle.

Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz 10.9.2018

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Haapajärvellä Tiitonrannan kyläleis-kaavan suunnittelualueella. Maastotyön suorittivat FM Jaana Itäpalo ja MA/FM Hans-Peter Schulz 11.5.-12.5.2018 2,2 kenttätöypäivän aikana. Työn tilaajat ovat Haapajärven kaupunki ja Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy.

Suunnittelualue on n. 535 ha laaja ja sijaitsee Haapajärven keskustan vastarannalla ja yltää Haaganlammen koillispuolelta Siiponkoskelle asti. Alue on pääosin viljelyksessä olevaa peltoa. Ennen inventointia alueelta oli tiedossa kaksi kivikautista irtolöytöpaikkaa, jotka ovat *Vilppola* (mj-tunnus 1000018548) tasataltan löytöpaikka 1800-luvulta ja *Pöyryn torppa* (mj-tunnus 1000018538), joka on kourutaltan löytöpaikka. Sorolan talon lähettäviltä on mahdollisesti löytynyt 1900-luvun alussa kivikautinen tasatalta, mutta löytöpaikkaa ei ole voitu varmistaa.

Inventoinnissa ei löytynyt uusia muinaisjäännöksiä. Entuudestaan tunnetuista irtolöytöpaikoista ei tehty uusia löytöjä, myöskään muinaisjäännösrekisteriin merkitsemättömän mahdollisen löytöpaikan alueella Sorolan talon ympärillä ei havaittu merkkejä esihistoriasta. Edellisten havaintojen lisäksi kartoitettiin kuusi muuta esiselvityksessä havaittua mahdollista arkeologista kohdetta, jotka ovat 1700-luvun kantatalon paikkoja ja lähihistoriaan ajoittuvan talon ja rakennusten perustusten jäänteitä. Kantatalojen paikat sijaitsevat rakennetuilla omakotitalojen piha-alueilla ja pellolla. Nykyiselle peruskartalle Lahdenojan pohjoisrannalle merkitty tervahauta kaava-alueen eteläosassa on hävinnyt.

Maaperä esihistorialliselle toiminnalle otollisilla alueilla on muokattua ja huuhtoutuminen on ollut voimakasta vuosisatoja kestäneen viljelyn ja maanmuokkauksen seurauksena, mistä johtuen kiinteät rakenteet mahdollisesti esihistoriallisen ajan asutuksesta ovat voineet hävitäkin. On kuitenkin edelleen todennäköistä löytää alueelta ainakin jakson irtolöytöjä.

Sisällysluettelo

S.

1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Tutkimushistoria.....	5
2.2. Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	9
5. Tulokset.....	11
6. Yleiskartta.....	12
7. Kohdehakemisto.....	13
8. Kohdetiedot.....	13
9. Aineistoluettelo.....	27

1. Perustiedot

Selvitysalue: Tiitonrannan kyläyleiskaava
Tilaaaja: Haapajärven kaupunki ja Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy
Laji: osainventointi
Kenttätyöaika: 11.5.-12.5.2018 2,2 kenttätyöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML Q4312L, Q4312R (mk 1:20000)
vanha yleislehtijako MML 234407 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 80-102,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: Vilppola KM 3549:27 tasatalta, Pöyryn torppa KM 3549:24 kourutalta ja
KM 4280:9 tasatalta on mahdollisesti Sorolan tilan läheltä

Aiemmat tutkimukset: 1992 inventointi Markku Mäki vuoti, Pöyryn torppa ja Vilppola
2010 inventointi Niko Latvakoski, Pöyryn torppa ja Vilppola

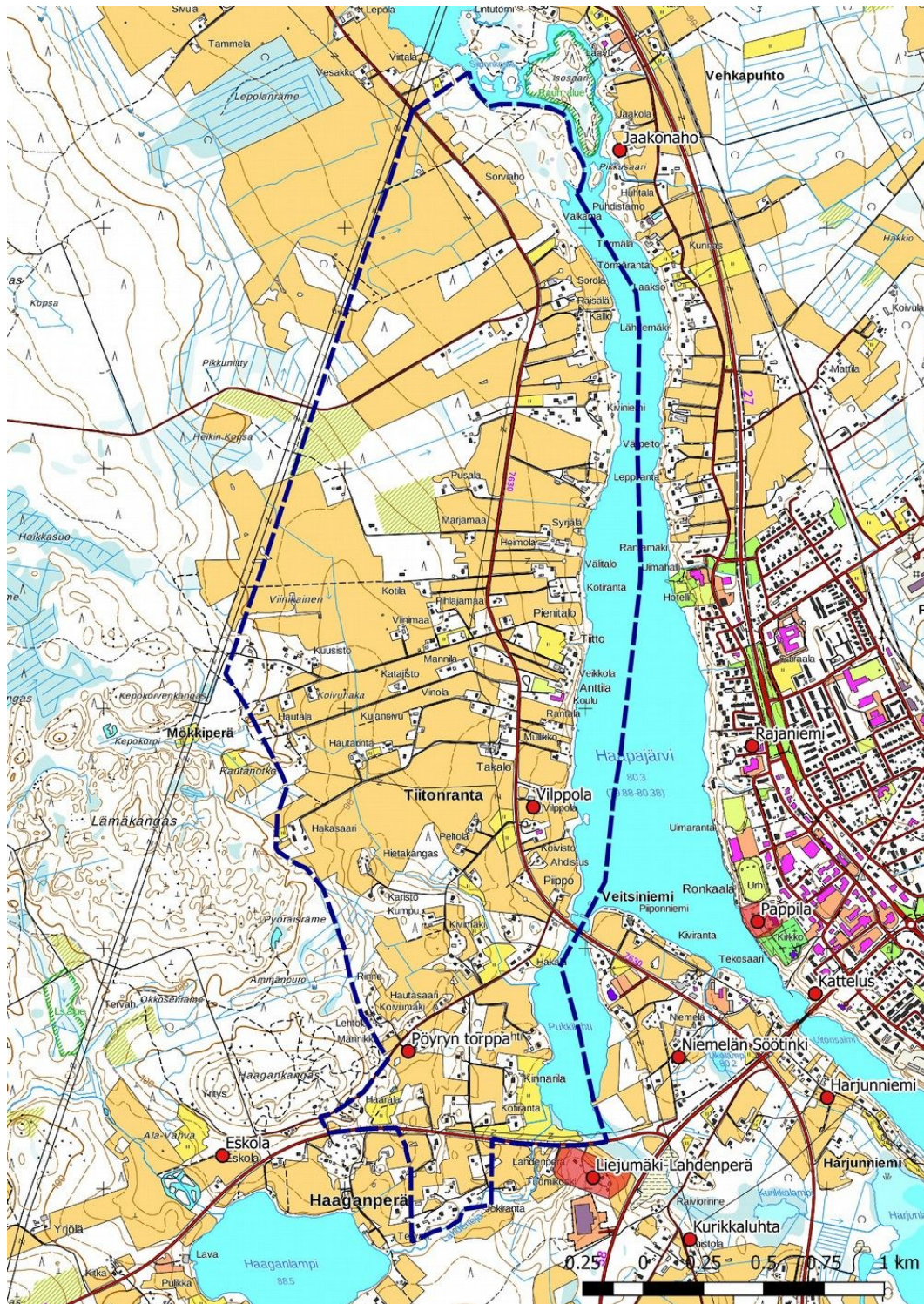
Taustakartta Mml 5/2018

Kaava-alueen sijainti merkitty ympyrällä. Tunnetut arkeologiset kohteet punaisena pisteinä.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Haapajärvellä on käynnistetty Tiitonrannan kyläyleiskaavan suunnittelutyö. Suunnitteluala on n. 535 hehtaaria laaja ja sijaitsee Haapajärven keskustan vastarannalla. Tilakeskusten ja omakotitaloasutuksen ulkopuolella alue on suurimmaksi osaksi peltoa. Ennen inventointia kohdealueelta oli tiedossa Pöyryn torpan ja Vilppolan kivikautisten esineiden irtolöytöpaikat ja mahdollisesti kolmas löytöpaikka on Sorolan tilan läheisyydessä.

Tämä selvityksen tavoite on kartoittaa arkeologiset kohteet, jotta ne voidaan huomioida kaavan suunnittelutyössä. Museoviraston 10.4.2018 päivätyn lausunnon mukaan alueella oli tarpeen tehdä arkeologinen maasto-inventointi.

Lähtötilanne ennen inventointia, tunnetut arkeologisten kohteet merkitty punaisina ympyröinä ja alueina, kartalle merkityt tunnetut kohteet ja löydöt ajoittuvat esihistorialliselle ajalle. Kohdetiedot Museoviraston muinaisjäänösrekisterin mukaan.

2.1. Tutkimushistoria

Kohdealueella on tehty inventointia vuosina 1992 ja 2010. Molempien inventointien aikana tunnettujen löytöpaikkojen *Pöyryn torppa* ja *Vilppola* pellot olivat kesannolla tai nurmena ja havaintomahdollisuuksien ollessa huonot ei voitu varmistaa, sijaitseeko alueella jäänteitä esihistoriallisesta toiminnasta. Vuoden 1992 inventoinnissa kuvaillaan myös mahdollista Sorolan löytöpaikka seuraavasti: "Löytötiedoissa ei ole mainintaa mistä esine on peräisin. Ainoastaan löytäjä mainitaan, joka on Aukusti Sarala tai Sorola. Vanhojen arkistotietojen mukaan löytäjä on mennyt aikanaan Amerikkaan vuosisadan vaihteessa. Löytöpaikaksi on oletettu Sorolan talon seutua, joka on kuitenkin täysin epävarma löytöpaikka. Esine jää siten täysin puhtaaksi irtolöydöksi."

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui esiselvitykseen, alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan, maaperäkarttoihin, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin ja laserkeilausaineistoon. Historiallisten karttojen ja kirjallisuuden avulla selvitettiin asutushistoria ja historialliset elinkeinot. Pääkarttalähteitä olivat 1760-1850-luvulla laaditut isonjaon kartat. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja arkeologisiin kohteisiin arvioitiin lisäksi mm. yhdistelemällä ja vertailemalla 1800-luvun puolivälissä laaditun pitäjänkartan ja vuonna 1962 laaditun peruskartan tietoja sekä maastohavainnoja. Kohteita tarkastettiin pintahavainnoimalla, kaivamalla pieniä koekuoppia ja käsikairalla. Systemaattista koekuopitusta ei tehty.

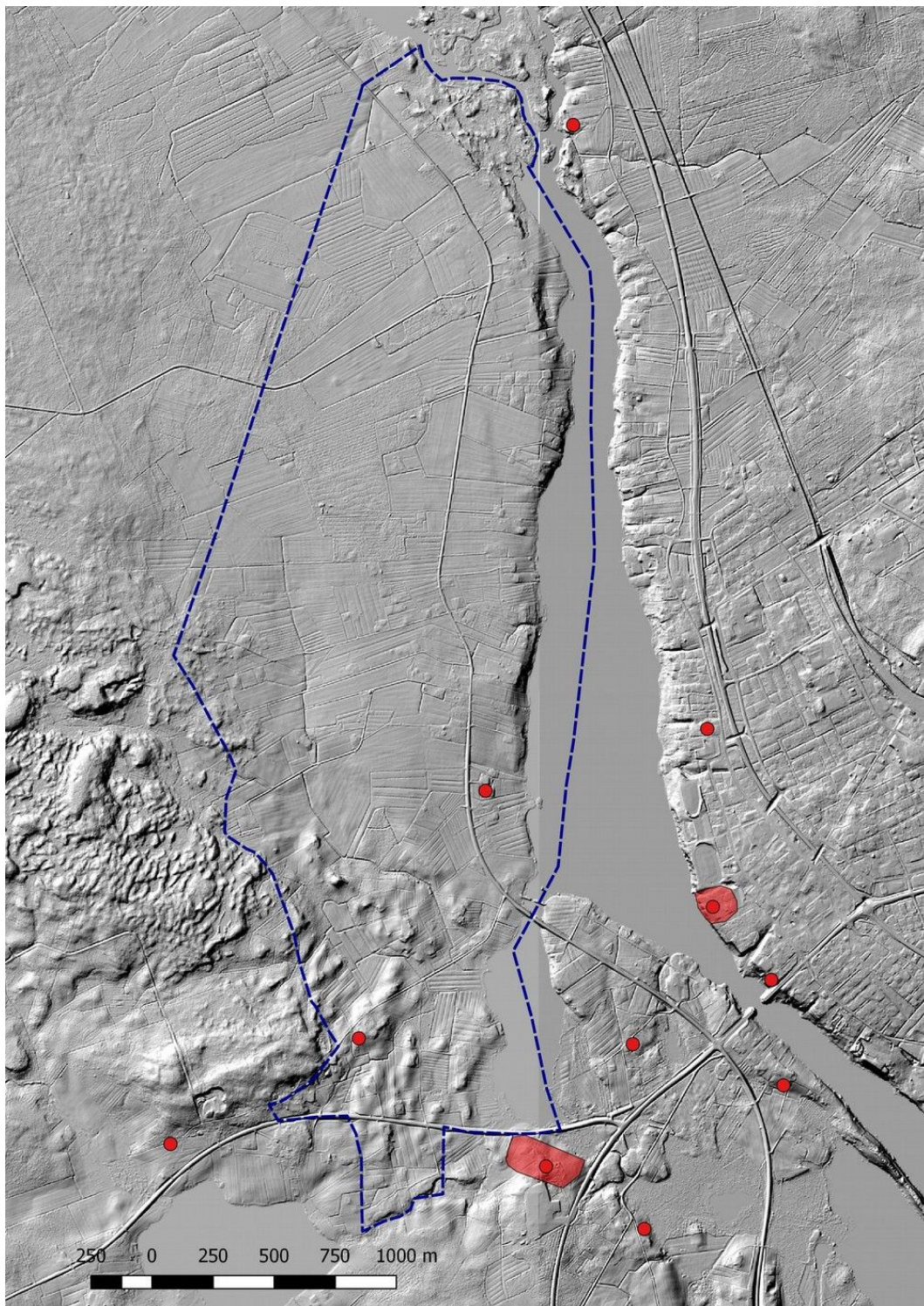
Inventoinnin aikana aluskasvillisuus oli matalaa ja peltoalueet osaksi muokattuina.

3. Maisema topografia ja geologia

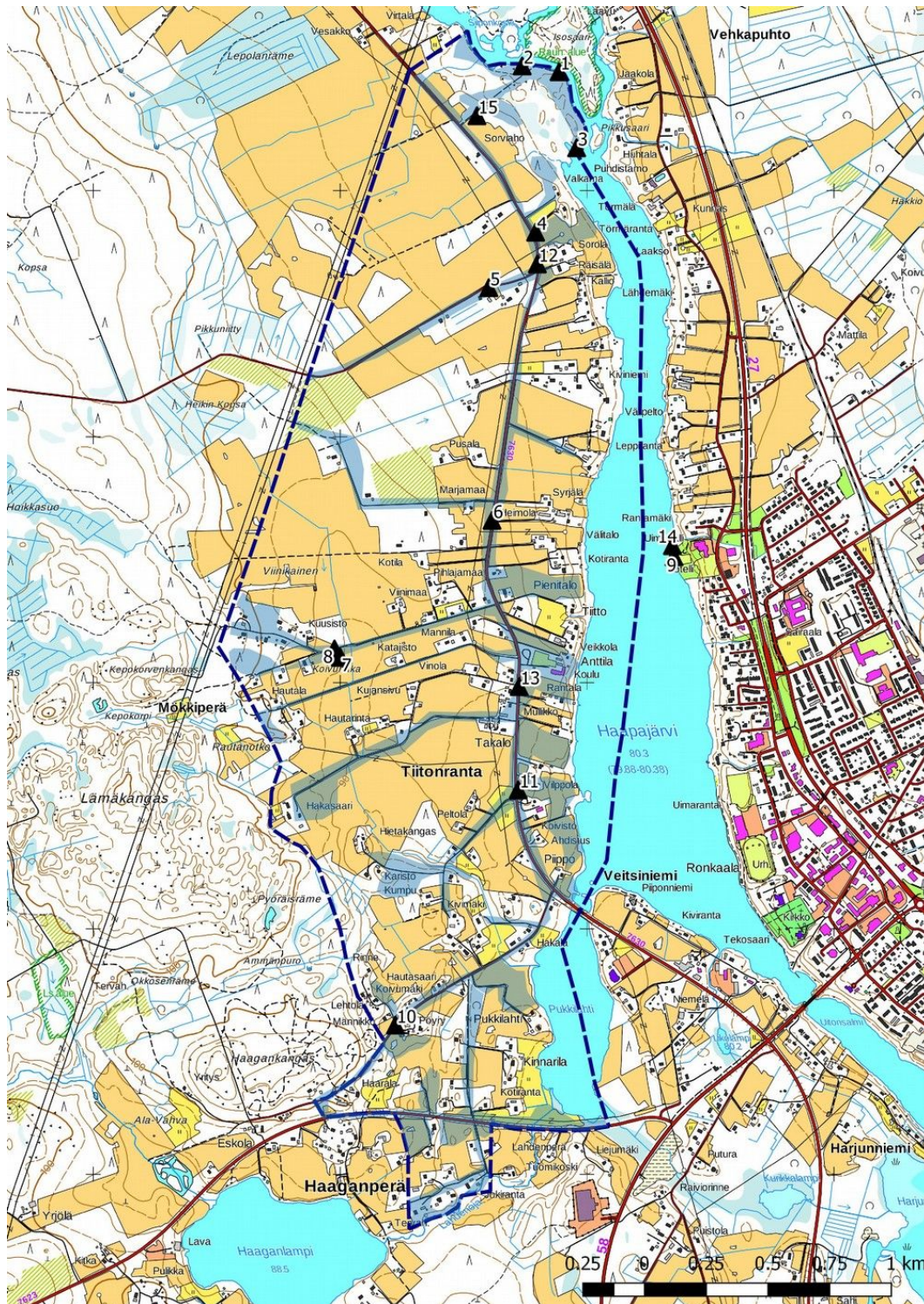
Alue on pääosin viljelyksessä olevaa peltoa ja maisema avointa. Alueen halki johtaa Tiitonrannatie. Metsäisiä saarekkeita on vain vähän. Asutus on tiheintä alueen eteläosassa ja myös Tiitonrannatien varsi ja Haapajärven rantavyöhyke ovat paikoin tiiviisti rakennettua. Aivan pohjoisosan ranta on metsäistä ja rakentamatonta. Keski- ja pohjoisosassa on laajoja tasaisia peltoalueita. Haapajärven rannat ovat loivia, Tiiton taloryhmien kohdalla ranta on jyrkin.

Maalajit ovat pääosin hienolajitteisia; peltoalueilla lähinnä hiesua, Tiiton ja Sorolan kohdalla maalaji on hienoa hiekkaa, muualla maalaji on enimmäkseen hienoa hienoa hienoa. Alue on pääosin loivasti kumpuilevaa tai tasaista, selvempiä korkeuseroja esiintyy eteläosassa, missä sitä on enimmillään n. 8 m / 100 m. Suunnittelualueeseen kuuluu osa Haapajärveä ja Pukkilahtea, eteläosan reunalla virtaa pieni Lahdenoja, muut alueen pienet virrat ovat hävinneet peltojen raivausten ja metsäojitusten seurauksena. Isosaaren eteläpuolella ja sen kohdalla kosket ovat hävinneet lopullisesti 1970-luvulla tehtyjen vesistötoiden seurauksena, jolloin väylän pohjasta louhittiin runsaasti kallioita. Tiitonrannan puoleista väylää on perattu jo vuosina 1908-1909. Haapajärven pintaa on säännöstelty 1970-luvulta lähtien, n. 3,5 km etelään sijaitseva Hautaperän tekojärvi valmistui 1975.

Haapajärvi sijaitsee Muinais-Päijänteiden lasku-uoman kohdalla. Muinais-Päijänteiden lasku-uoma lähti Pihtiputaan Muurasjärvestä, virtasi Hinkuanjoen kohdalla nykyisen Haapajärven eteläosaan ja jatkui pitkin Kalajokea. Maankohoamisen seurauksena Muinais-Päijänteiden lasku-uoma mursi uuden lasku-uoman Kymijokeen n. 6000 vuotta sitten, jonka seurauksena Hinkuanjoki kutistui ja lasku-uoman lahdekkeet katosivat. Myös Haapajärvi on jäänne Muinais-Päijänteiden lasku-uomasta.

Kaavan suunnittelualue vinovalovarjosterasteria vasten 2 m DEM. Tausta-aineistot MML (4/2018) ja <http://www.syke.fi/avoindata>. Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan.

Inventoidut alueet sinisenä, valokuvauspaikat numeroitu, kuvat 10-15 kohdekuvausten yhteydessä.

1. Riippusilta Isosaareen, kuva itään.

2. Ruopattua jokiuomaa Siiponkoskella, kuva luoteeseen.

3. Valkaman ja Sorolan rantaa sekä Haapajärven pohjoisosaa. Kuva etelään.

4. Sorolan peltoa itään. Sorolan pelloilta on mahdollisesti esihistoriallinen talttalöytö. Kynnöspelloilta ei havaittu viitteitä esihistoriallisesta toiminnasta.

5. Tasaisia peltoalueita kaavan pohjoisosassa.

6. Peltoaluetta Heimolan kohdalta koilliseen, kuva luoteeseen.

7. Maisema Mökkiperältä itään.

8. Maisemaa Kuusistontieltä itään.

9. Jokirantaa Ankkolan ja Kivirannan kohdalla, kuva vastarannalta luoteeseen.

4. Alueen maankäytön historiaa

Esihistoriallinen aika

Alueen sijaintikorkeus n. 80-102,5 m mpy vastaa kivikauden mesoliittisen jakson loppua ja varhaiskampakeraamisen jakson alkua n. 7000-8000 vuotta sitten. Toistaiseksi kohdealueelta on saatu vähän esihistoriallisia löytöjä ja muita viitteitä esihistoriallisesta toiminnasta, vaikka se on monin paikoin topografian ja maaperän perusteella sille otollista. Haapajärvi on jääne Muinais-Päijänteen lasku-uomasta, lasku-uoma ylsi nykyistä Haapajärveä laajemmalle alueelle.

Kohdealueelta tunnetaan Pöryn torpan ja Vilppolan kivikautisten esineiden löytöpaikat, jotka voivat hyvinkin viitata paikalla tai jossakin lähialueella sijainneeseen asuin- tai muuhun toimintapaikkaan. Lisäksi heti kaavan eteläpuolella sijaitsee Liejumäki-Lahdenperän laajahko asuinpaikka lahdeksi kuroutuneen Pukkilahden eteläpäässä. Kohteen löydöt ovat pääasiassa Liejumäen talon itäpuoliselta rinteeltä. Kohteen löytöjä ovat mm. tuuran kärki, hioinlaaka, lieden jäänteet ja palaneet eläinten luun sirut.

Historiallinen aika

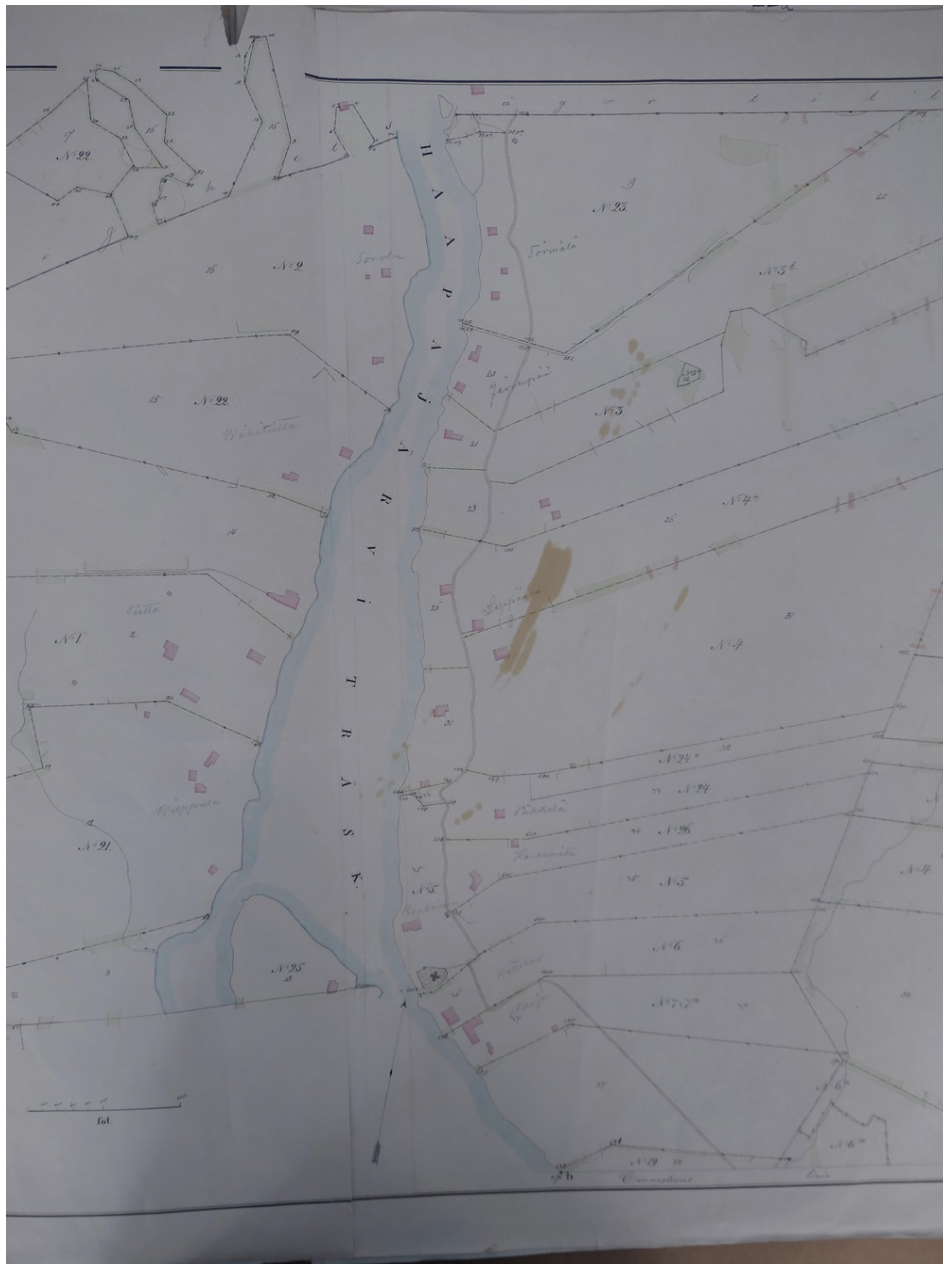
Haapajärven ranta-alueet on otettu varhain viljelykäyttöön, johon hienolajitteiset maalajit antoivat hyvät edellytykset. 1700-luvun puolivälin jälkeen laadituilta ison jaon kartoilta voidaan havaita, että ranta-alueet olivat jo miltei kokonaan viljelyksessä tai niittyinä. Kohdealueen pohjoisosan tuntumassa sijaitsee entinen Siiponkoski, joka hävisi 1970-luvulla tehtyjen vesistötöiden seurauksena. Historiallisilta kartoilta tai kirjallisuudesta ei löytynyt merkintöjä vesimyllyistä sen alueelta. Mylly on kuitenkin toiminut ainakin myöhemmin Isosaaren itä-

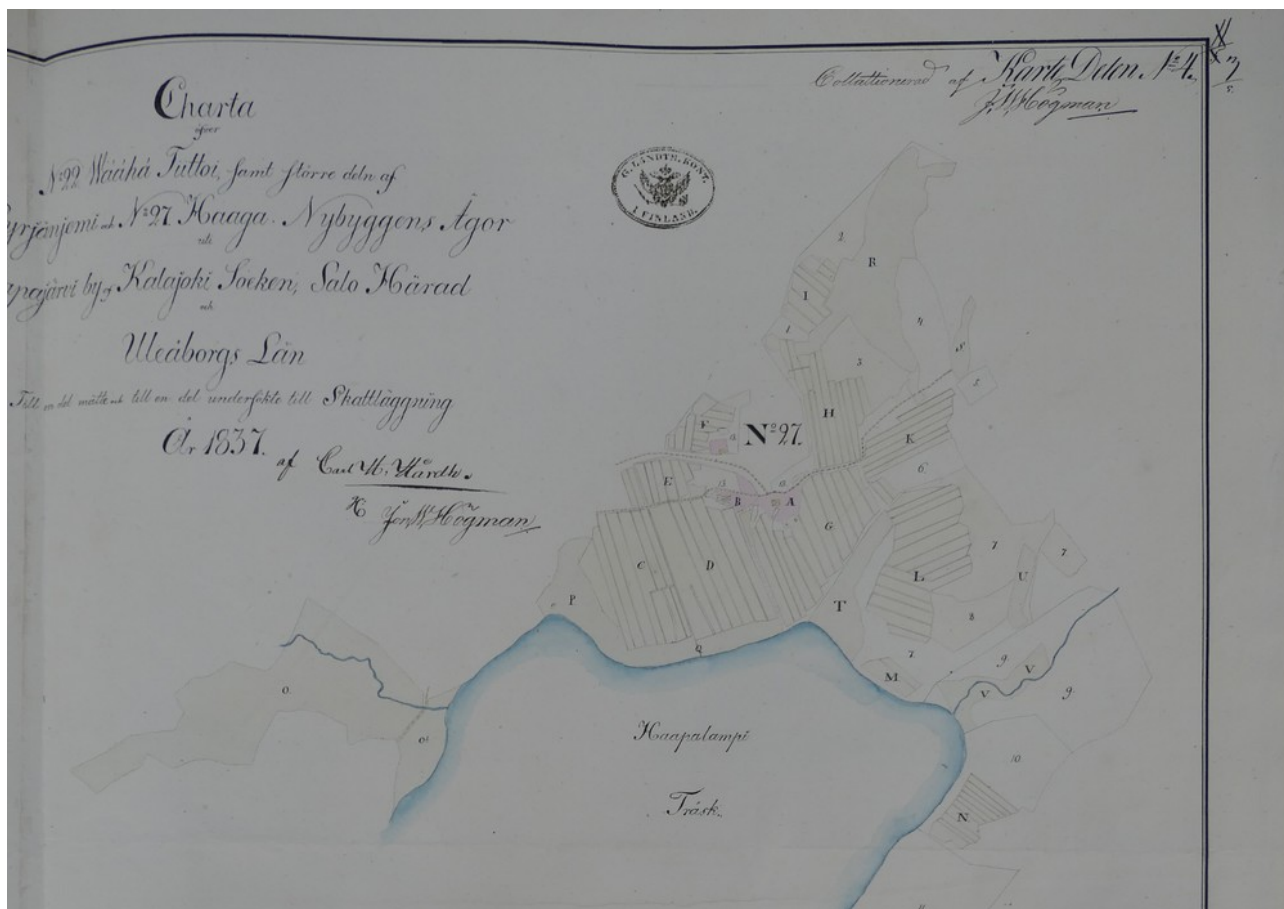
puolella Jaakolankoskessa ja Isosaaren alapäässä. Kaava-alueen eteläosassa virtaavaan Lahdenojaan on voitu perustaa pieniä jalkamyllyjä, jotka toimivat tulva-aikoina. Tuulimyllyjä Haapajärvellä on ollut vain muutama. Tervanpolton merkitys väheni 1800-luvun vaihteessa (Haapajärven kirja, s. 281-291). Kohdealueelle on merkitty yksi tervahauta nykyiselle peruskartalle, lähialueella sijaitsee useita muita tervahautoja.

Haapajärvi ja Kalajoki ovat olleet tärkeitä vesireittejä tervankuljetuksessa, myöhemmin tukinuitossa ja muun puutavaran kuljetuksessa. Tukkilautat on ohjattu Sorolan rannan kautta.

Vuonna 1547 Haapajärveltä mainitaan sakko- ja isäntäluetteloiden perusteella 6 taloa, joista yksi oli ilmeisesti myöhempi Tiitto. Vuonna 1566 verotiloja mainitaan 5. 1840-luvulle tultaessa Haapajärven kylässä taloja oli 16, mutta vielä vuonna 1745 joen länsirannalla oli vasta Tiiton ja Sorolan talot. Heti kaavan eteläpuolella perustettiin 1790-luvulla Haagan talo. Myöhempää Haapajärven asutusta syntyi myös kauemmaksi järveen laskevien jokien yläjuoksuille. Haapajärven isojako aloitettiin 1760-luvulla, metsien isojako siirtyi 1800-luvun puolelle, ja se saatiin päätökseen pääosin vuoteen 1816 mennessä (Kalajokilaakson historia 1, s. 103-104, 249 ja Kalajokilaakson historia 2, s. 30-31, 57-58).

Uudistettu isonjaon kartta vuodelta 1855. Talojen jakamisen ja uusien perustamisen myötä tilojen määrä oli kasvanut nopeasti 1700-luvulta. Kartta: Kansallisarkisto, Haapajärvi, ison jaon kartta, kansio F5a:3.

Ote vuoden 1837 uudistetusta isonjaon kartasta Haaganlammen ympäristöstä. Lammesta oikealle merkitty virta on nykyinen Lahdenoja, joka sijaitsee osin kohdealueella. Kartta: Kansallisarkisto, Haapajärvi, isonjaon kartta, kansio F5a:3.

5. Tulokset

Inventoinnissa kartoitettiin viisi 1700-luvun kantatalon paikkaa ja lähihistoriaan ajoittuvan talon ja rakennusten perustusten jäänteitä. Kantatalojen paikat sijaitsevat rakennetuilla tilojen ja omakotitalojen piha-alueilla sekä pellolla. Uusia muinaisjäännöksiä ei löytynyt ja entuudestaan tunnetuista irtolöytöpaikoista ei tehty uusia löytöjä. Lahdenojan pohjoisrannalla sijainnut tervahauta on hävinnyt.

10.9.2018

Jaana Itäpalo

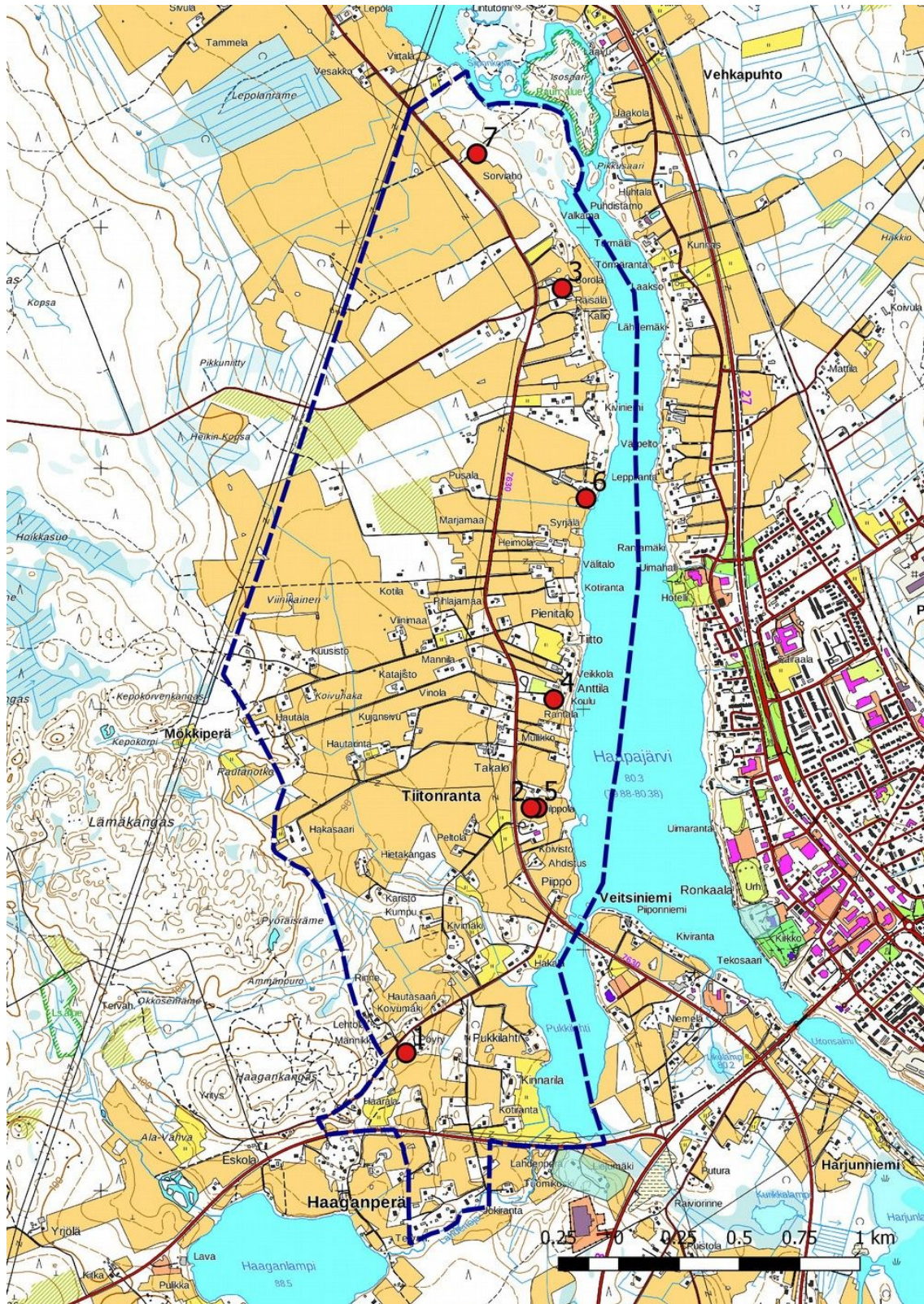
Jaana Itäpalo

Hans - Peter Schulz

Hans-Peter Schulz

6. Yleiskartta

Suunnittelualueella sijaitsevat havaitut kohteet punaisena ympyränä: 1. *Pöyryn torppa*, kivikautinen löytöpaikka 2. *Vilppola*, kivikautinen löytöpaikka. Nro:t 3-6 ovat kantatalojen paikkoja ja kohteessa 7 on lähihistoriaan ajoittuvien rakennusten jääniteitä.

7. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
1. Pöyryn torppa	13	Irtolöytöpaikat	Kivikautinen	1	LP
2. Vilppola	15	Irtolöytöpaikat	Kivikautinen	1	LP
3. Sorola	17	Kylänpaikat/kylätontit/kantatalot	Uusi aika	1	m
4. Tiitto/Isotalo	19	Kylänpaikat/kylätontit/kantatalot	Uusi aika	1	m
5. Vilppola 2	21	Kylänpaikat/kylätontit/kantatalot	Uusi aika	1	m
6. Vähä-Tiitto	23	Kylänpaikat/kylätontit/kantatalot	Uusi aika	1	m
7. Sorviaho	24	Asuinpaikat/rakennusten perustukset	Moderni	4	m

Taulukko. Status: **U** uusi muinaisjäännöskohde/löytöpaikka, **MJ** tunnettu muinaisjäännöskohde, **LP** tunnettu löytöpaikka, **K** kulttuuriperintökohde, **m** muu inventointihavainto.

8. Kohdetiedot

Irtolöytöpaikat

1. Pöyryn torppa

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000018538	TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	Löytöpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	Irtolöytöpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7069572 I: 415265
Tyypin tarkenne		N2000	n. 90 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	Esihistoriallinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Ajoitustarkenne	Kivikautinen	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 1,6 km länsilounaaseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, koepistot
Aiemmat tutkimukset	1992 Markku Mäki vuoti inventointi 2010 Niko Latvakoski inventointi		
Aiemmat löydöt	KM 3549:24		

Maastotiedot: Haaganperäntien varrella Pöyryn talon ympärillä oleva kumpuileva peltoalue. Mäellä on kaksi tilaa, joiden ympärillä on myös pieni metsikkö.

Kuvaus: 1992: "Pöyryn talo sijaitsee 1,5 km lounaaseen Haapajärven kirkolta, lähellä Pukkilahden rantaa. Inventoinnin yhteydessä ei esineen löytökohtaa pystytty paikallistamaan, eikä talossa tiedetty löydöstä mitään. Uusia löytöjä ei talon mailta ole tehty. Sijaintinsa puolesta kohde on sopiva kivikautiseksi asuinpaikaksi, mutta asiaan ei saatu varmistusta inventoinnin yhteydessä. Nurmella ja kesannolla olevien peltoalueiden tarkastelu ei tuottanut tulosta."

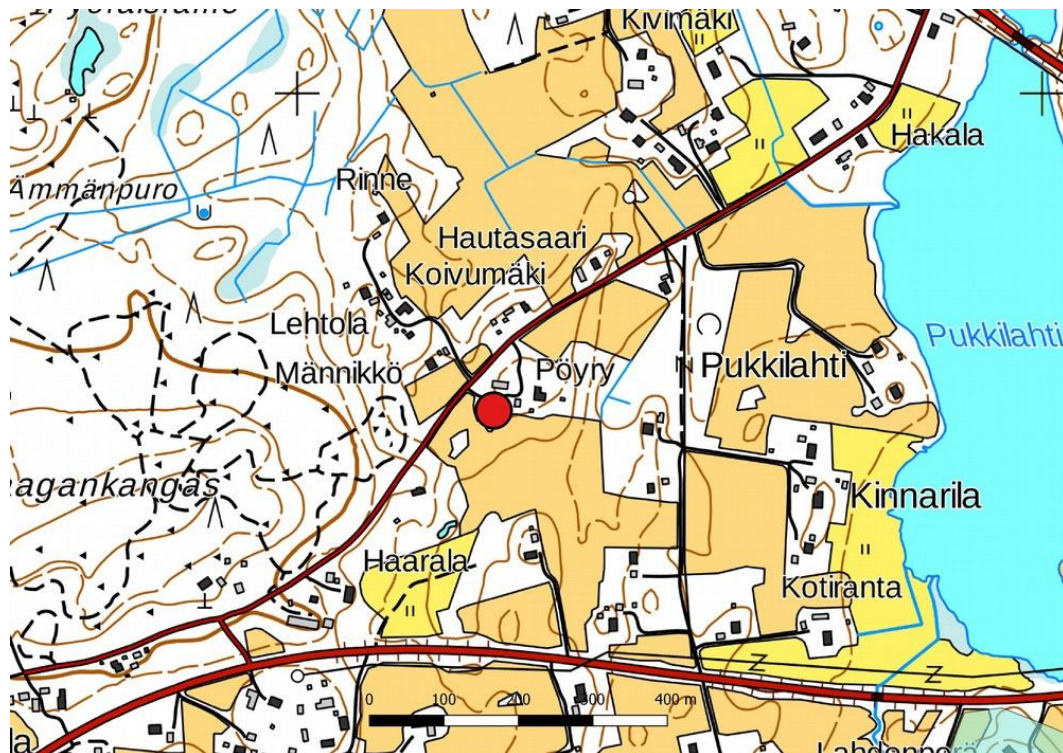
2010: "Pöyryn torpan pellosta kuokkiessa löytänyt torpan poika Edvart Oman (Åhman?)". Pöyryn talo sijaitsee Haaganperällä, n. 500 m Pukkilahden rannasta länteen. Inventointien yhteydessä taloa lähellä olevilla pelloilla ei ollut mahdollisuutta pintahavainnointiin, eikä tarkkaa löytöpaikkaa ole pystytty määrittämään." Inventoinnin tarkastusajankohtana pellot olivat nurmena ja kesannolla, eikä pintahavainnointiin ollut mahdollisuutta. Sijainnin ja topografian puolesta Pöyryn taloa ympäröivien peltojen arvioitiin soveltuvan mainiosti kivikautiselle asuinpaikalle.

2018: Tilan ympärillä pellon pintaa oli paikka paikoin näkyvissä edellisen syksyn puinnin jäljiltä. Avoimista maan pinnan kohdista ei tehty havaintoja asuinpaikkamateriaalista. Pellolle ja pienelle metsikköalueelle talon pohjoispuolelle tehtiin muutamia lapionpistoja, joissa oli lähihistoriassa tapahtuneen maan liikuttelun seurauksena häiriintynyt podsolimaannos tai normaali peltokerros.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ei voitu paikantaa kiinteää muinaisjäännöstä, ei ehdotusta suojavyöhykkeeksi.

Kuva 10. Pöyryn torppa, kuva löytöalueelle tilan pihapiiriin kaakkoon.

Pöyryn torppa.

2. Vilppola

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000018548	TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	Löytöpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	Irtolöytöpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7070589 I: 415783
Tyyppin tarkenne		N2000	n. 87,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	Esihistoriallinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Ajoitustarkenne	Kivikautinen	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 1,2 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, koepistot
Aiemmat tutkimukset	1992 Markku Mäki vuoti inventointi 2010 Niko Latvakoski inventointi		
Aiemmat löydöt	KM 3549:27		

Maastotiedot: Tiitonrannalla Vilppolan talon ympärillä oleva peltoalue. Maasto laskee loivasti joelle päin, maaperä on hienojakoista hietaa.

Kuvaus: 1992: "Esineen kerrotaan löydetyn Vilppolan talon pellosta, tarkempi löytökohta ei ole tiedossa. Talonväki ei tiennyt löydöstä mitään. Peltoalueet olivat tarkastushetkellä nurmella ja laitumena. Kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa ei alueelta löydetty."

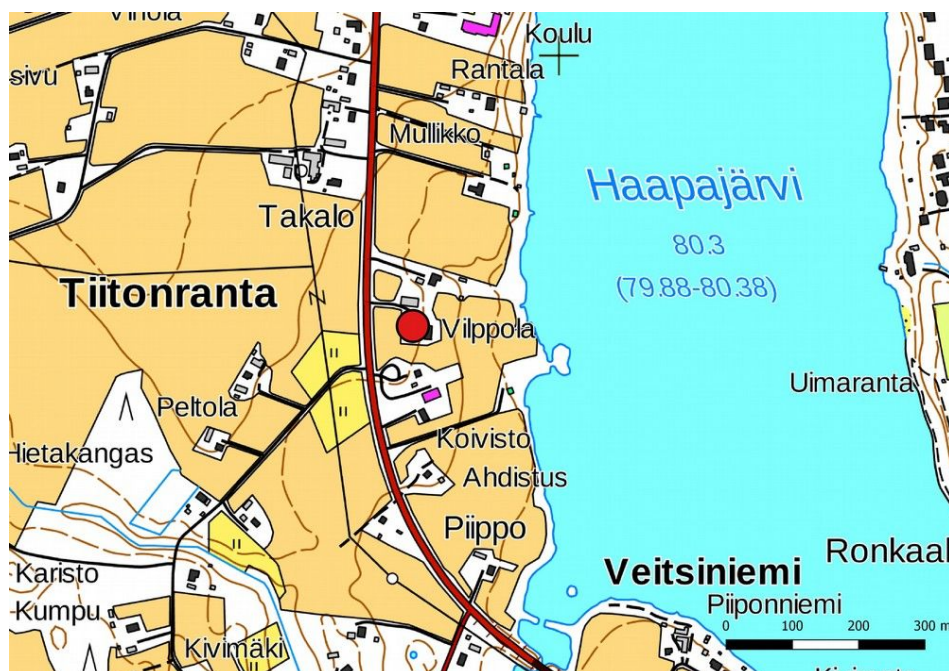
2010: "Tasataltan (KM 3549:27) on löytänyt Fredrik Wilppola 1800-luvulla Vilppolan talon pellosta. Vilppola sijaitsee Tiitonrannalla Haapajärven rannassa. Sekä vuoden 1992 että 2010 inventointien tarkastusajankohdalla Vilppolan pellot olivat kesannolla tai laitumena, eikä mahdollisuutta pintahavainnointiin ollut. Tarkkaa löytöpaikkaa ei ole voitu määrittää."

2018: Inventoinnin aikana alueen pellot olivat pääosin nurmena. Talon eteläpuolella oli käynnissä maansiirtotyöt ja siellä maan pintaa oli auki n. 0,5 hehtaarin alalla, joka tarkastettiin. Myös pelto-ojen leikkauksissa oli paikoin avonaista maan pintaa. Muutamassa kohdassa tarkastettiin pienin lapion pistoin peltokerrosta ja maaperän koostumusta. Paikalta ei löytynyt merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: paikalta ei löytynyt kiinteää muinaisjäännöstä, ei ehdotusta suojavyöhykkeeksi.

Kuva 11. Vilppolan löytöaluetta koilliseen.

Vilppola.

Muut kohteet**3. Sorola**

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	kylänpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	kylätontit	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7072746 I: 415912
Tyypin tarkenne	kantatalot	N2000	n. 85 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	Nykyinen päärakennus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 2,9 km pohjoisluoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt			

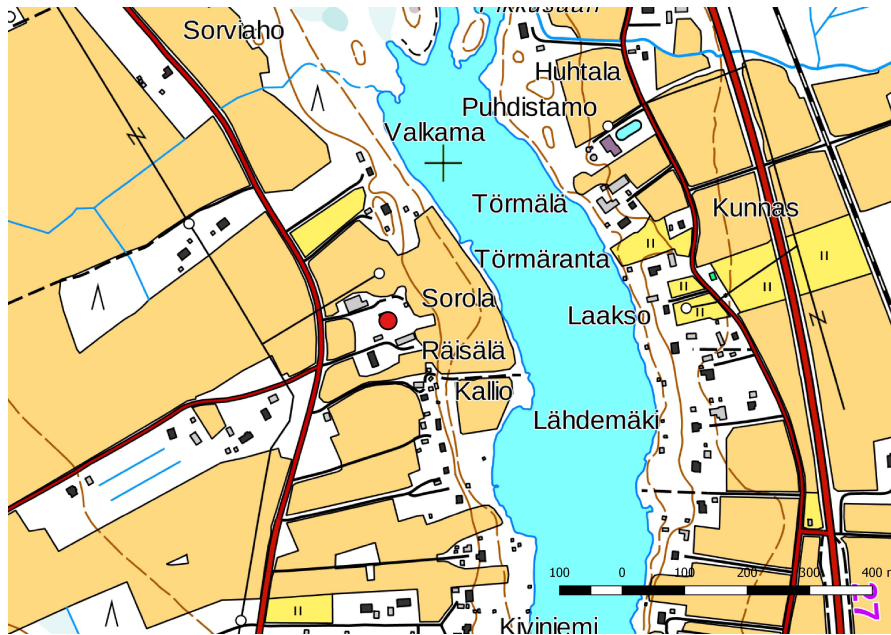
Maastotiedot: Haapajärven länsipuolella Tiitonrannalla. Alueella on avointa peltomaisemaa.

Kuvaus: Sorolaan on kuulunut kaksi päätilaa, joista toinen on heti eteläpuolella sijaitseva Räisälä. Ensimmäinen Sorola perustettiin vuonna 1686 (Suur-Kalajoen historia 1, s. 129). Sorola on merkitty 1768-69 laaditulle isonjaon kartalle sekä mm. vuonna 1855 valmistuneelle renovoidulle isonjaon kartalle. Nykyään paikalla on omakotitalo ja useita tilarakennuksia. Ympärillä on viljelyksessä olevia pelloja.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kuva 12. Sorolan nykyistä rakennuskantaa koilliseen.

Sorola.

Vuosina 1768-69 laadittu ja 1830 uudistettu isonjaon kartta, Sorola vasemmalla ylhäällä, sen alapuolella Vähä-Tiitto. Kartta: Kansallisarkisto, Haapajärvi, ison jaon kartta, kansio F5a:3.

4. Tiitto/Isotalo

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	kylänpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	kylätontit	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7071040 I: 415877
Tyyppin tarkenne	kantatalot	N2000	n. 90 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	Nykyinen koulu
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 1,45 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt			

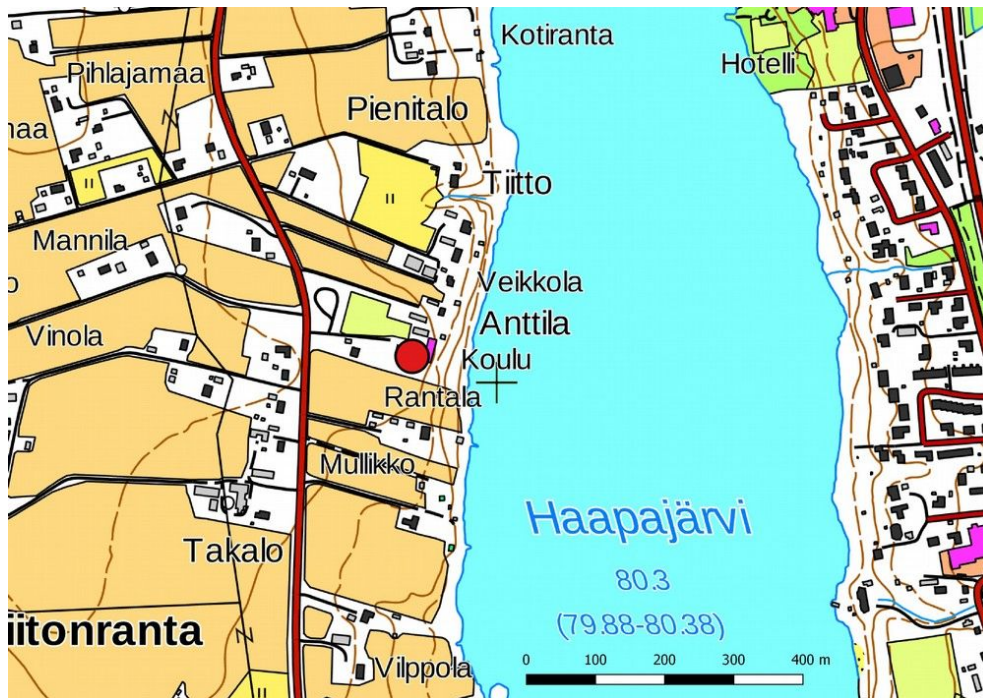
Maastotiedot: Haapajärven länsirannalla ja Tiitonrannalla Tiiton kyläkoulun alueella. Ympärillä on viljelyksessä olevia peltöjä.

Kuvaus: Tiitto on Haapajärven vanhimpia taloja. Sen ensimmäinen talonhaltija mainitaan vuodelta 1543 (Suur-Kalajoen historia 1, s. 443). Tiiton kantatalon paikka sijaitsee vuonna 1934 valmistuneen Tiiton kansakoulun alueella. Myöhemmin talo jakaantui useaan osaan ja pohjoispuolelle perustettiin uusia taloja ja tiloja. Nykyinen koulurakennus on valmistunut 1980-luvun puolivälissä. Sotien aikana koulu oli armeijan käytössä ja evakoiden majoituspaikkana sekä jatkosodan jälkeen muutaman viikon kulkutautiepidemiasairaalana <http://www.kirjastovirma.fi/koulut/haapajarvi/kansakoulut#tiitto>

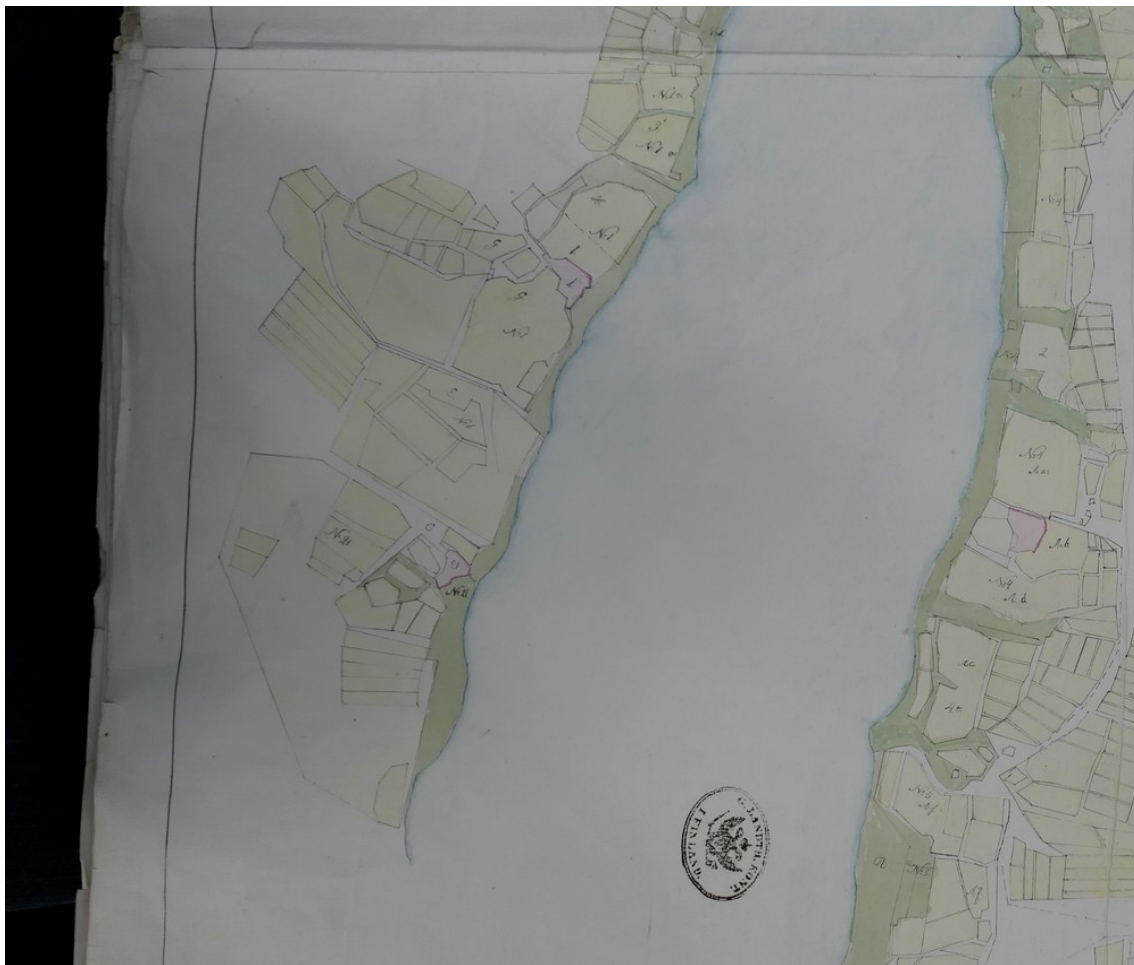
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kuva 13. Tiiton kantatalon paikka nykyisen Tiiton kyläkoulun alueella, kuva koilliseen.

Tiitto/Isotalo.

Vuosina 1768-69 laadittu ja vuonna 1830 uudistettu isonjaon kartta, Tiitto on nro 1, sen alapuolella on Vilppola. Kartta: Kansallisarkisto, Haapajärvi, isonjaon kartta, kansio F5a:3.

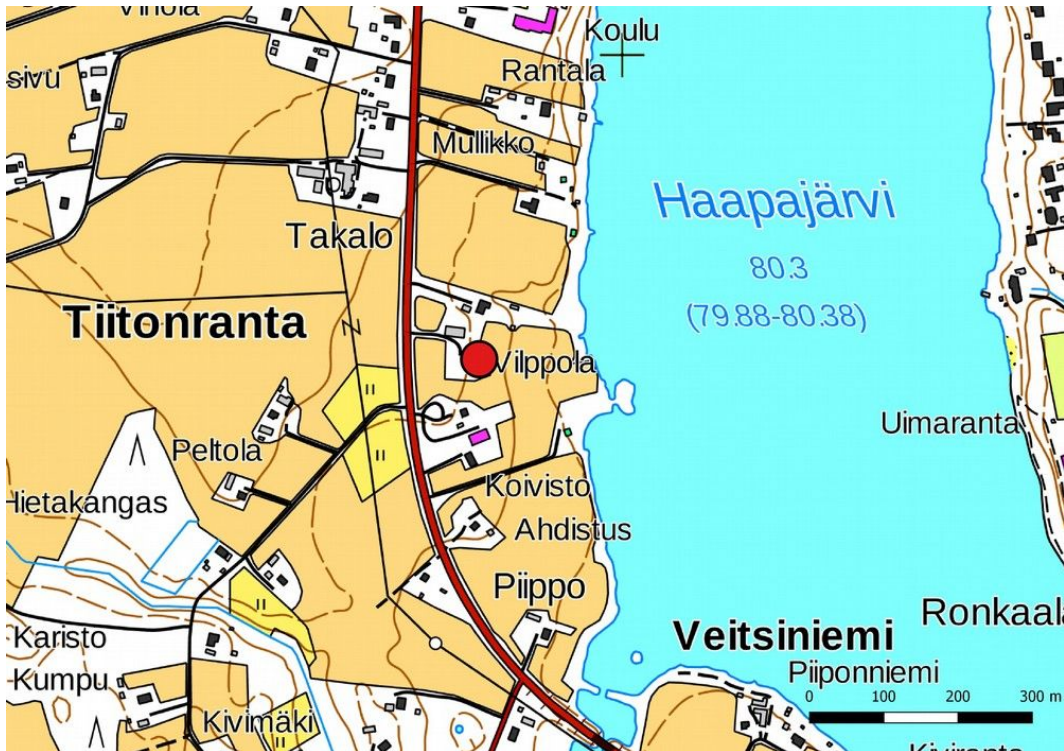
5. Vilppola 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	kylänpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	kylätontit	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7070589 I: 415809
Tyyppin tarkenne	kantatalot	N2000	n. 87,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	Nykyinen päärakennus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 1,2 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt			

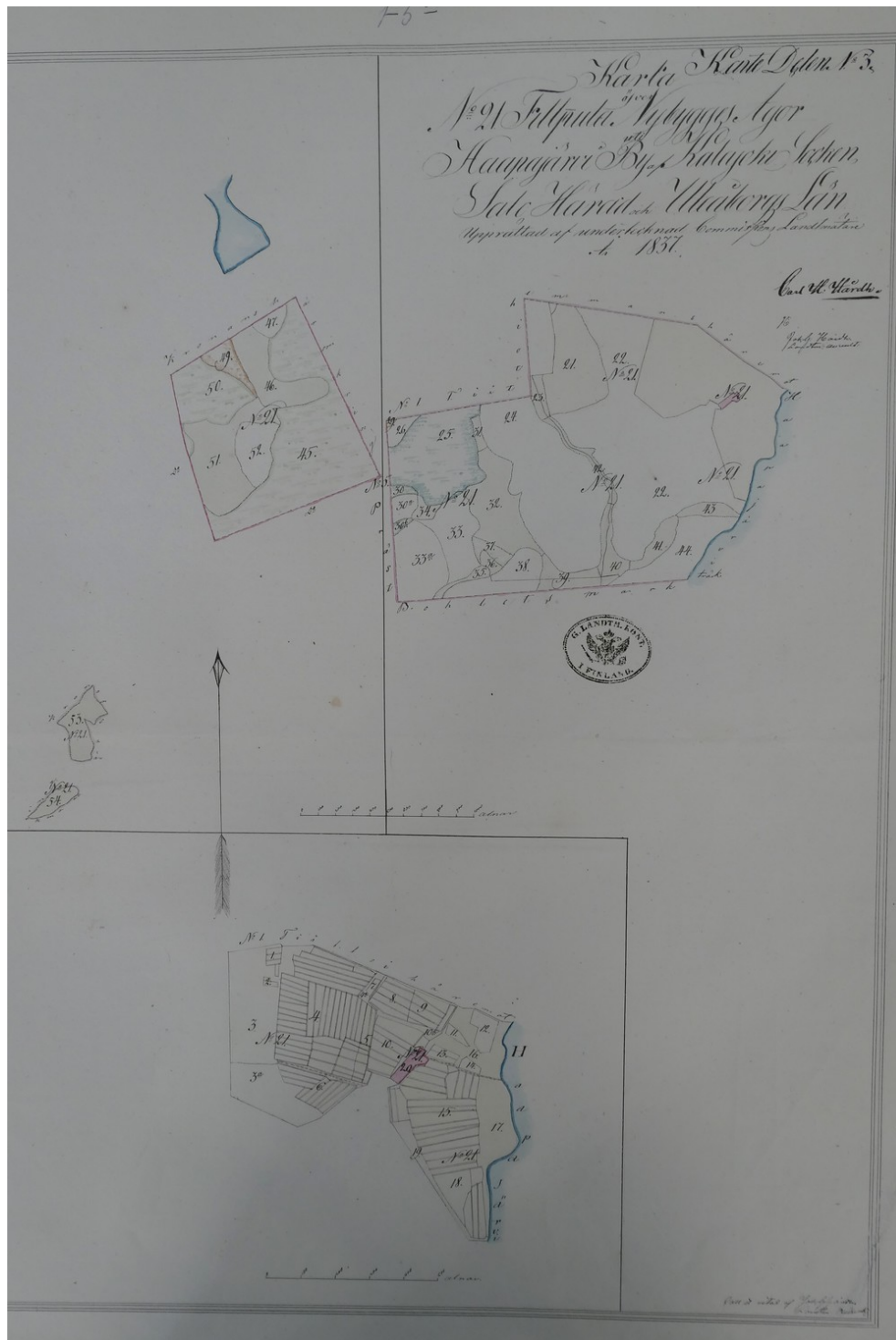
Maastotiedot: Haapajärven länsipuolella Tiitonrannalla viljelysalueiden keskellä, maasto laskee loivasti Haapajärveen.

Kuvaus: Vilppola perustettiin 1750-luvulla (Kalajokilaakson historia 2, s. 30-31). Paikalla sijaitsee uudehko omakotitalo ja yksi talousrakennus. Ympärillä on viljelyksessä olevia peltoja.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Vilppola 2.

Vilppola ja sen lähtilukset vuoden 1837 renovoidulla isonjaon kartalla. Kartta: Kansallisarkisto, Haapajärvi, isonjaon kartta, kansio F5a:3. Ks. myös isonjaon kartta sivulla 20.

Ks. valokuva kohteen nro 2 Vilppola kohdekuvaussessa.

6. Vähä-Tiitto

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	kylänpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi	kylätontit	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7071875 I: 416011
Tyypin tarkenne	kantatalot	N2000	n. 85 m
Lukumäärä	1	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	Nykyinen päärakennus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 2,1 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt			

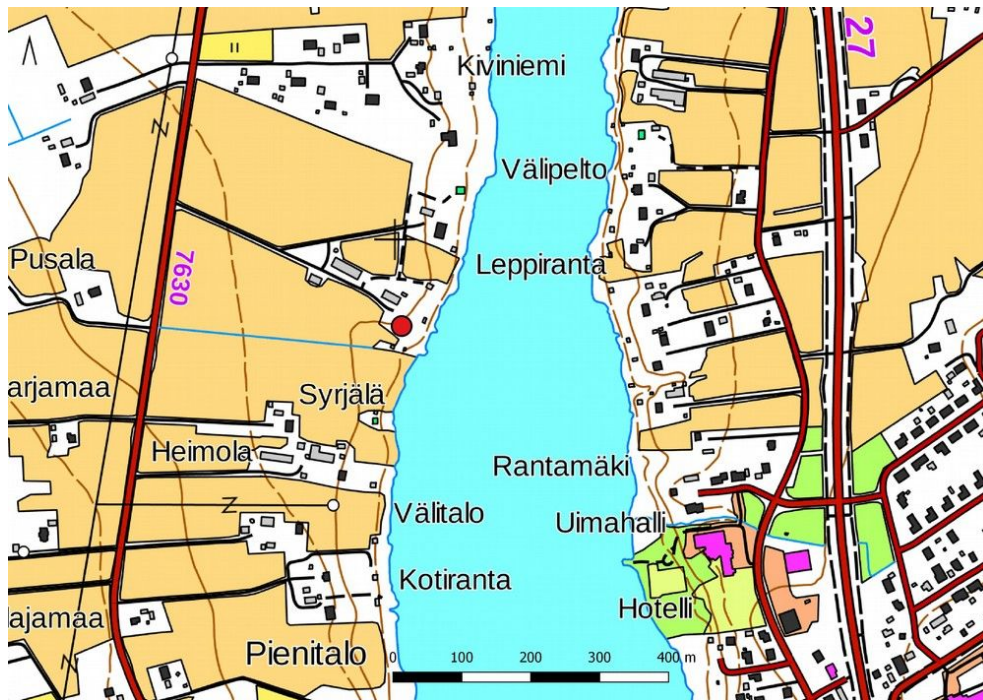
Maastotiedot: Haapajärven länsipuolella rantatörmän päällä Tiitonrannantien varrella. Ympärillä on viljelyksessä olevia peltoja.

Kuvaus: Vähä-Tiitto perustettiin 1760-luvulla (Kalajokilaakson historia 2, s. 30-31). Paikalla sijaitsee uudehko omakotitalo ja useita talousrakennuksia. Ympärillä on viljelyksessä olevia peltoja.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Kuva 14. Vähä-Tiiton kantatalon paikka on vastarannalla keskimmäisen talo. Kuva luoteeseen.

Vähä-Tiitto.

Ks. isonjaon kartta sivulla 18.

7. Sorviaho

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4312L
Laji	asuinpaikat	Vanha yleislehtijako	234407
Tyyppi		Koordinaatit ETRS-TM35FIN	1 P: 7073305 I: 415559 2 P: 7073317 I: 415525 (asuinrakennus) 3 P: 7073329 I: 415532 4 P: 7073342 I: 415579
Tyypin tarkenne	Rakennusten perustukset	N2000	n. 85 m
Lukumäärä	4	laajuus	-
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	moderni	Etäisyystieto	Haapajärven kirkosta n. 3,16 km luoteeseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt			

Maastotiedot: Tiitonrannantieltä Isosaareen johtavan metsätien varrella. Alueella kasvaa nuorta talousmet-sää ja sekametsää.

Kuvaus: Paikalla on neljän rakennuksen betoniperustukset, joista läntisin on asuinrakennuksen perustus. Paikalle on merkitty talo ja rakennuksia vuoden 1962 peruskartalle. Vanhempien karttojen perusteella paikalla ei ole ollut aikaisempaa asutusta.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

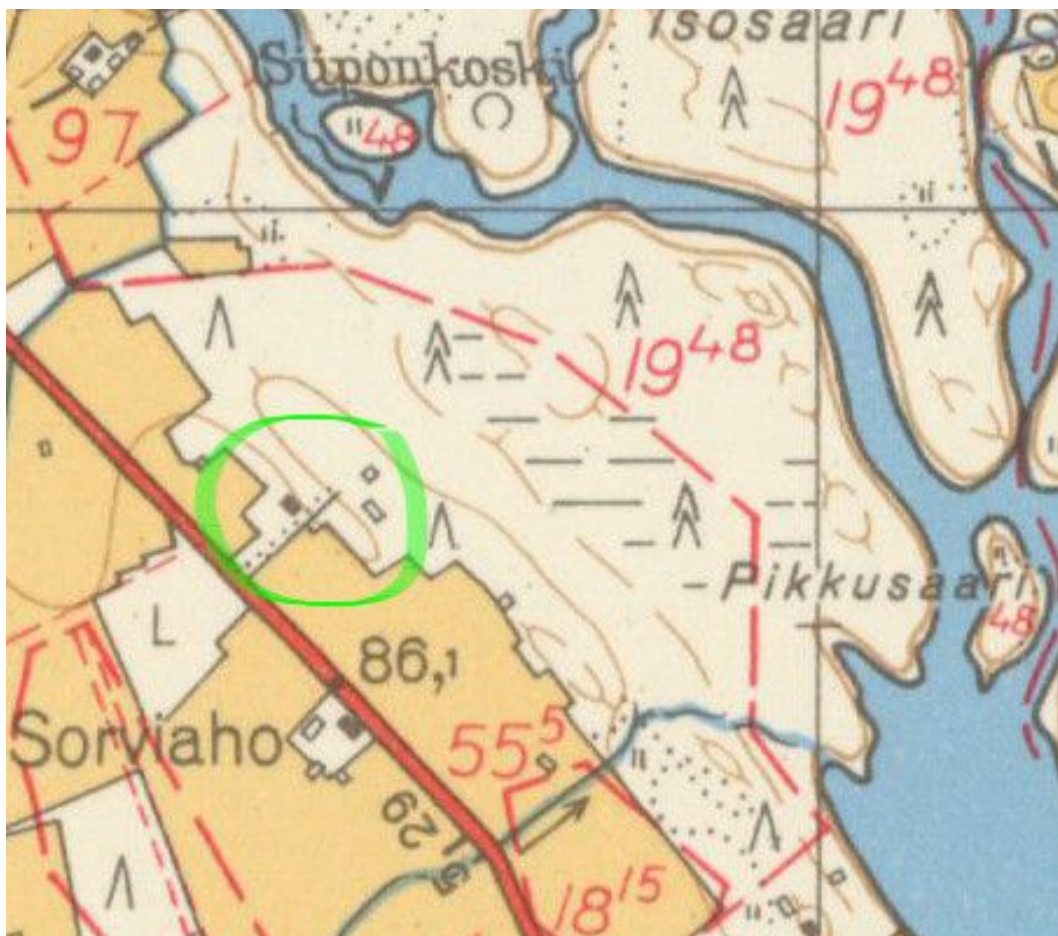
Kuva 15. Perustus nro 2 on asuinrakennuksen perustus, kuva luoteeseen.

Kuva 15 a. Isosaareen johtavan tien varrella oleva suurin rakennuksen perustus kuvattuna koilliseen.

Sorviaho. Havaitut kohteet 1-4, kohdekoordinaatit punaisena ympyränä, nro 2 on talon perustus.

Paikalle on merkitty talo vuoden 1962 peruskartalle. Kartta: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

9. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto.

Kansallisarkisto: isonjaon kartat Haapajärvi, kansiot: F2a:2/1-4, F5: 12/4-7, F5:12/11-12, F5a:3/1-16, F5:10/1-3, F5:12/1-12, F5:11/1.

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto:

Pitäjänskartat, Haapajärvi, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Kirjallisuus

Haapajärven kirja. 1985.

Suur-Kalajoen historia 1. 1956.

Suur-Kalajoen historia 2. 1960.

Julkaisematon aineisto

Shulz Hans-Peter, Rannasiirtymistaulukko.

Tiitonrannan kyläyleiskaava. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS). Haapajärven kaupunki ja Arkkitehti-toimisto Lukkaroinen Oy. 18.2.2018.